

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

TIJDELIJKE NIEUWKOMERSVOORZIENINGEN

Handreiking gemeenten

Versie: 9 oktober 2023

Deze handreiking is een toelichting op de Wet tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in het onderwijs.

Dit is de eerste versie van de handreiking, gepubliceerd in oktober 2023. De informatie biedt een toelichting op de Wet tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in het onderwijs, specifiek voor gemeenten. Deze handreiking kan de komende periode nog verder worden aangevuld en geactualiseerd.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2.	Overlegplicht college van B&W en schoolbesturen	4
3.	Noodsituatie: tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen.....	6
4.	Financiën	8
4.1	Onderwijshuisvesting	8
4.2	Leerlingenvervoer.....	8
4.3	Aanvullende bekostiging voor scholen	8
4.4	Meer informatie.....	8

1 Inleiding

In deze handreiking vindt u informatie over de nieuwe regels die per oktober 2023 in werking zijn getreden voor het onderwijs aan nieuwkomers: leerplichtige kinderen en jongeren die nieuw zijn in Nederland en het Nederlands nog niet voldoende beheersen.

Nieuwkomers hebben ongeacht hun status, net als andere kinderen en jongeren recht op onderwijs; op school vinden zij een veilige plek waar zij aan hun toekomst kunnen bouwen. Als een gemeente nieuwkomers opvangt, is onderwijs één van de belangrijkste zaken om te regelen. Volgens de Europese opvangrichtlijn moeten leerplichtige nieuwkomers binnen 3 maanden na aankomst in Nederland naar school kunnen. Gemeenten en scholen in Nederland doen daar hun uiterst best voor, maar de druk neemt toe. Volgens LOWAN-vo krijgen zo'n 2.000 leerlingen in het voortgezet onderwijs geen onderwijs en uit het primair onderwijs komen soortgelijke signalen. Voor al deze nieuwkomers moet zo snel mogelijk een plek worden gevonden op school, naast de ongeveer 55.000 nieuwkomers die nu al onderwijs krijgen.

De rek is eruit als gevolg van de hoge instroom van nieuwkomers en toestroom van Oekraïense ontheemden, van het verhuizen van nieuwkomers van de ene opvanglocatie naar de andere, van de tijdelijkheid van (crisis)noodopvanglocaties, van het plaatsnemen van grote groepen nieuwkomers op één locatie (onder wie in het bijzonder alleenstaande minderjarige vluchtelingen (amv'ers), en van het lerarentekort.

Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) helpt gemeenten en scholen daarom bij het zoeken naar oplossingen. Onder andere met de Wet tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in het onderwijs. Het uitgangspunt is en blijft dat nieuwkomers het best op hun plek zijn in het bestaande (nieuwkomers)onderwijs.

Om in noodsituaties in te grijpen is daarnaast de mogelijkheid gecreëerd voor schoolbesturen om onder voorwaarden tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in te richten. Het college van B&W¹ voert ook in een noodsituatie regie. De wet geldt voor een periode van vijf jaar na inwerkingtreding.

In deze handreiking is nadere informatie opgenomen over de nieuwe wettelijke rol van het college van B&W. Naast deze handreiking is ook een handreiking beschikbaar voor schoolbesturen. In de handreiking voor schoolbesturen staat meer informatie over algemene uitgangspunten in het onderwijs voor nieuwkomers en over de mogelijkheden om in het geval van een noodsituatie een tijdelijke nieuwkomersvoorziening in te richten.

De handreiking is geschreven in afstemming met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (hierna: VNG), PO-Raad, VO-raad, LOWAN en de Inspectie van het Onderwijs (hierna: inspectie). Alle betrokken partijen werken samen om de situatie in de gaten te houden en het onderwijs waar nodig te steunen. Dit betekent dat ook voortdurend wordt gekeken of de handreiking nog actueel is: het is een 'levend document'.

Tijdelijke onderwijsvoorzieningen (tov) voor Oekraïense leerlingen

Oekraïense leerlingen kunnen sinds 2022 terecht in een tijdelijke onderwijsvoorziening (tov), als er in het (nieuwkomers)onderwijs onvoldoende ruimte is. De regels voor nieuwkomersvoorzieningen (tnv) en de tov zijn grotendeels gelijk, maar er zijn ook verschillen.

Uitgebreide informatie over de tov staat op onderwijsvooroeukraine.nl en in de [Handreiking onderwijs voor kinderen en jongeren uit Oekraïne](#).

¹ Formeel het college van burgemeester en wethouders.

2. Overlegplicht college van B&W en schoolbesturen

Omdat onderwijs cruciaal is voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren, is de overheid verplicht om te garanderen dat er voor nieuwkomers plaats is in het onderwijs. Hoe het aanbod van onderwijs voor nieuwkomers georganiseerd is, verschilt per gemeente. Vaak werken gemeenten in de regio onderling samen om gezamenlijk een aanbod te realiseren. Waar dit gebeurt, heeft dit over het algemeen een zeer positieve uitwerking op het onderwijs voor nieuwkomers.

Gemeenten en scholen waren tot voor kort altijd in staat om voldoende onderwijsplaatsen te realiseren voor nieuwkomers, zelfs als de druk hoog was. Maar de rek is eruit in sommige gemeenten.

In de nieuwe Wet tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in het onderwijs staan twee instrumenten die in noodsituaties ingezet kunnen worden met in beide gevallen een belangrijke taak voor het college van B&W:

1. Het bevorderen van afspraken over het onderwijs voor nieuwkomers. De afspraken moeten voorkomen dat er te weinig plekken zijn voor nieuwkomers of een tekort dreigt te ontstaan.
2. Het pakken van een regierol als er onvoldoende onderwijsplaatsen voor nieuwkomers of een tekort dreigt te ontstaan.

De wet is van tijdelijke aard en vervalt na 5 jaar.

Samenwerking als norm

De gemeente is verantwoordelijk voor voldoende onderwijsplaatsen voor leerplichtige jongeren, de schoolbesturen voor het geven van goed onderwijs. Dat zijn grote verantwoordelijkheden en het is essentieel dat beide partijen ervoor samenwerken.

Soms nemen ook andere partijen deel aan de samenwerking, zoals de samenwerkingsverbanden passend onderwijs. Hoewel een goede samenwerking geen oplossing is voor alle problemen in het onderwijs, draagt ze wel bij aan een goede basis voor het onderwijs voor nieuwkomers. Verder hebben gemeenten en het COA afspraken met elkaar gemaakt voor de vestiging van een opvanglocatie voor asielzoekers in een [Bestuursovereenkomst](#).

Daarom staat in de nieuwe Wet tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in het onderwijs een overlegplicht voor het college van B&W en de schoolbesturen in de gemeente. Het overleg moet minstens 1 keer per jaar plaatsvinden, op initiatief van de gemeente. Vanzelfsprekend mag ook vaker worden overlegd. Het overleg is vormvrij. Het mag dus aansluiten op bestaande overleggen, zoals de lokale educatieve agenda. De overlegplicht is geïnspireerd op de overlegplichten voor het onderwijsachterstandenbeleid en voor- en vroegschoolse educatie.

Tijdens het overleg zorgt het college van B&W ervoor dat er afspraken komen over de volgende punten:

- *De manier waarop voldoende onderwijsplaatsen voor nieuwkomers worden geregeld.* Daarvoor brengen de schoolbesturen in kaart hoeveel leerplichtige nieuwkomers er zijn en maken een inschatting van hoeveel er in het volgende jaar worden verwacht. Als een tekort dreigt, maken de besturen afspraken over hoe ze alsnog voor genoeg onderwijsplaatsen zorgen.
- *De manier waarop wordt verzekerd dat nieuwkomers op een school worden ingeschreven.* Het college van B&W en de schoolbesturen zorgen ervoor dat nieuwkomers echt naar school gaan. Nieuwkomers (en hun ouders) die nog niet goed Nederlands spreken en de regels niet kennen, hebben daarvoor een steuntje in de rug nodig. Goede communicatie en samenwerking tussen het onderwijs en leerplichtambtenaren helpen daarbij.
- *De manier waarop doorstroom wordt gerealiseerd.* Het college van B&W en de schoolbesturen denken gezamenlijk na over mogelijkheden voor nieuwkomers om door te stromen. Het nieuwkomersonderwijs kan daarbij de eerste jaren een belangrijke rol spelen. Omdat nieuwkomers aanspraak kunnen maken op passend onderwijs, is het verstandig de samenwerkingsverbanden nauw te betrekken.

Het initiatief voor het overleg en de afspraken ligt bij de gemeente. Schoolbesturen zijn wettelijk verplicht om mee te werken aan het maken en uitvoeren van de afspraken.

Betrekken aangrenzende gemeenten

Onderwijs voor nieuwkomers is vaak een regionale kwestie. Het college van B&W en de schoolbesturen kunnen voor hun verplichte overleg daarom hun tegenhangers uit aangrenzende gemeenten uitnodigen.

Inspectie ziet toe op overlegplicht

De inspectie ziet toe op de nieuwe overlegplicht, volgens het Interbestuurlijk toezichtkader 2023. Meer informatie is te vinden op de website van de [inspectie](#).

3. Noodsituatie: tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen

De wet bevat naast de overlegplicht ook regels voor het opstarten van een tijdelijke nieuwkomersvoorziening (tnv). De voorziening is een laatste redmiddel voor als het echt niet lukt om voldoende onderwijsplaatsen te organiseren voor nieuwkomers. Daarom mogen scholen afwijken van de voorschriften voor het (nieuwkomers) onderwijs en is de voorziening altijd tijdelijk. Ook de wettelijke regels voor tijdelijke nieuwkomersvoorziening zijn tijdelijk. De wet vervalt na 5 jaar.

Meer informatie vindt u in de [‘Handreiking voor schoolbesturen’](#).

Wat doen in een noodsituatie

Gemeente en scholen kunnen overvallen worden door een onverwachte groei van het aantal nieuwkomers, waardoor een tekort aan onderwijsplaatsen ontstaat of kan ontstaan. In zo’n noodsituatie voert het college van B&W de regie. Ze brengen alle partijen bij elkaar om afspraken te maken over voldoende onderwijs voor nieuwkomers.

Gemeenten kunnen daarbij hulp krijgen van een [regiocoördinator van het Ministerie van OCW](#). Voor ondersteuning op gebied van inhoud van het curriculum van het nieuwkomersonderwijs kunnen scholen en gemeenten terecht bij [LOWAN](#).

Regiocoördinatoren van het ministerie van OCW

Bij een bestaand of dreigend tekort aan onderwijsplaatsen voor nieuwkomers kunnen gemeenten en schoolbesturen [contact opnemen met de regiocoördinatoren van het ministerie van OCW](#). De coördinatoren informeren en ondersteunen gemeenten en schoolbesturen. Ze lichten wet- en regelgeving toe en helpen bij het zoeken naar oplossingen om het onderwijs te organiseren en het bij elkaar brengen van partijen in de regio. De regiocoördinatoren zijn bereikbaar via nieuwkomers@minocw.nl

Indien het college van B&W en de schoolbesturen al dan niet in samenspraak met de regiocoördinator van mening

zijn dat zij alle middelen hebben uitgeput en er ook gezamenlijk niet uitkomen, dan kan het college van B&W de minister vragen om toestemming te verlenen om in de gemeente één of meer tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen in te laten richten door de besturen van de scholen in de gemeente. Op de website van DUO is een toestemmingsformulier te vinden. Voor het primair onderwijs kunt u [hier](#) terecht en voor het voortgezet onderwijs kunt u [hier](#) terecht. Op dit formulier vult het college van B&W nadere informatie in die de minister nodig heeft om een overwogen besluit te kunnen nemen. Het college van B&W dient het formulier in via de e-mail nieuwkomers@duo.nl. De minister beschouwt een door het college van B&W ingediend formulier formeel als verzoek. Bij het invullen van het formulier is het niet noodzakelijk dat het college van B&W al precies weet welk schoolbestuur of welke schoolbesturen aan de slag zouden gaan met een tijdelijke nieuwkomersvoorziening. Bij voorkeur hebben het college van B&W en de schoolbesturen er al wel met elkaar over gesproken, voordat de gemeente het verzoek indient.

Het college van B&W kan ook een verzoek indienen bij de minister om een aangrenzende gemeente uit de brand te helpen. Daarvan is sprake als de besturen van de scholen in de gemeente beter in staat zijn om onderwijsplaatsen te realiseren voor nieuwkomers uit de aangrenzende gemeente dan de besturen van de scholen in de aangrenzende gemeente zelf.

Na ontvangst van het formele verzoek nemen de regiocoördinatoren contact op met het college van B&W en de betrokken schoolbesturen, voor zover er niet al gesprekken hebben plaatsgevonden. Waar nodig informeert de regiocoördinator verder naar de situatie om te kunnen beoordelen of in de gemeente inderdaad niet voor iedere po en vo nieuwkomer een plaats beschikbaar is of beschikbaar gemaakt kan worden. De regiocoördinator gaat in gesprek over de mogelijke oplossingen, en onderzoekt – in het uiterste geval – of een tijdelijke nieuwkomersvoorziening een geschikte oplossing is.

Zodra de regiocoördinator een beoordeling kan maken, volgt een advies aan de minister. Daarna neemt de minister zo snel mogelijk een besluit, om te voorkomen dat nieuwkomers nog langer zonder onderwijs zitten. Aan het toestemmingbesluit van de minister is altijd een maximale termijn verbonden, die afhangt van de aard en omvang van de noodsituatie. Een tijdelijke nieuwkomersvoorziening mag nooit ontstaan of voortbestaan buiten

die termijn. Als een noodsituatie zich onverhoopt langer voordoet, kan het college van B&W altijd vragen om de termijn te verlengen. In dat geval neemt het college van B&W opnieuw contact op met de regiocoördinator.

De toestemming vervalt als de tijdelijke nieuwkomersvoorziening niet binnen 8 weken door een schoolbestuur bij DUO is gemeld middels een inrichtingsplan.

Besluit van de minister bij noodsituaties zonder verzoek van het college van B&W

In uitzonderlijke situaties kan de minister zelf besluiten dat de schoolbesturen in een gemeente één of meer tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen moeten inrichten. Dat zal alleen gebeuren bij signalen dat er een noodsituatie is, en de gemeente niet vraagt of ze een nieuwkomersvoorziening mag opzetten. Wat de redenen van het college van B&W zijn, doet daarbij niet ter zake. De minister is overigens niet verplicht om een besluit te nemen.

Natuurlijk gaat het ministerie altijd voorafgaand aan het nemen van een ambtshalve besluit eerst in gesprek met het college van B&W en de schoolbesturen om te kijken wat er aan de hand is. De minister kan pas ambtshalve een besluit nemen als vaststaat dat niet voor iedere nieuwkomer plaats is in het primair of voortgezet onderwijs. Die eis is strenger dan de eis voor het indienen van een verzoek om toestemming, wat onderstreept dat het initiatief bij de besturen ligt.

De minister is overigens niet verplicht om een besluit te nemen, maar kan hiermee wel ingrijpen om zijn verantwoordelijkheid voor het bestel te nemen. Omdat eerst overleg plaatsvindt met het college van B&W en de schoolbesturen, kan de bevoegdheid bovendien helpen om partijen dichter tot elkaar te brengen als zij er onderling niet uitkomen.

Regierol college van B&W

Bij het besluit dat schoolbesturen in de gemeente één of meerdere tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen moeten inrichten, kunnen ook schoolbesturen in aangrenzende gemeenten worden betrokken. Dan neemt het ministerie ook contact op met het college van B&W van die gemeente.

De minister bepaalt niet welke schoolbesturen precies aan zet zijn, maar geeft het college van B&W een regierol. Dat betekent dat het college van B&W onmiddellijk afspraken moet maken met schoolbesturen over tijdelijke nieuwkomersvoorzieningen. De besturen moeten binnen 4 weken minstens 1 tijdelijke nieuwkomersvoorziening aanmelden bij DUO middels een inrichtingsplan.

Als in het besluit ook een bestuur van een school in een aangrenzende gemeente is betrokken, maakt het college van B&W ook afspraken met de aangrenzende gemeente over de verdeling van de nieuwkomers. Als de schoolbesturen er onderling niet uitkomen wie de voorziening op moet zetten, kan het college van B&W beslissen welk schoolbestuur daarvoor de opdracht krijgt.

4. Financiën

4.1 Onderwijshuisvesting

Gemeenten hebben de regie en verantwoordelijkheid voor het organiseren van de onderwijshuisvesting voor alle leerlingen die in de gemeente naar school gaan, dus ook voor nieuwkomers. Hier hoort ook de eerste inrichting van schoolgebouwen bij. Goede communicatie met de scholen is ook hier belangrijk. De bekostiging van de onderwijs-huisvesting is georganiseerd via het gemeentefonds.

Gemeenten waarin nieuwkomersonderwijs aan asielzoekerskinderen gegeven wordt in het basisonderwijs kunnen in sommige gevallen aanvullend aanspraak maken op de [Regeling onderwijshuisvestingsbudgetten asielzoekers](#) van het Centraal Orgaan opvang asielzoekers (COA) ook wel bekend als de OHBA-regeling. Via deze regeling kunnen gemeenten van het COA een vergoeding krijgen voor de huisvestingskosten van het basisonderwijs aan asielzoekerskinderen.

Indien de bekostiging van de huisvesting voor het voortgezet onderwijs voor asielzoekerskinderen via het gemeentefonds niet toereikend blijkt te zijn, kan mogelijk aanvullende maatwerkbekostiging worden georganiseerd. Hiervoor kan contact worden opgenomen met het [COA](#).

4.2 Leerlingenvervoer

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van het leerlingenvervoer. Voor leerlingen in de basisschoolleeftijd kan de gemeente gebruikmaken van de voorwaarden uit de gemeentelijke verordening leerlingenvervoer. In principe is er geen leerlingenvervoer voor kinderen in het voortgezet onderwijs. Als leerlingenvervoer nodig is voor leerlingen die in een crisisnoodopvanglocatie verblijven, kan de gemeente de kosten in rekening brengen bij het COA conform de financiële regeling voor crisisnoodopvanglocaties. Dit wordt met het COA afgesproken in de bestuursovereenkomst tussen de opvanglocatie en de gemeenten.

In aanvulling op de gemeentelijke verordening staat het gemeenten altijd vrij om zowel voor het primair als voor het voortgezet onderwijs maatwerk te verlenen op basis van de werkelijke situatie van de leerlingen. Hierbij is te denken aan het beschikbaar stellen van fietsen of een vergoeding voor openbaar vervoer voor leerlingen in het voortgezet onderwijs.

4.3 Aanvullende bekostiging voor scholen

Scholen met nieuwkomers, kunnen nieuwkomers-bekostiging krijgen. Meer informatie staat in de [Handreiking voor schoolbesturen](#).

4.4 Meer informatie

Meer informatie vindt u in de [infosheet voor gemeenten](#) over de rol van gemeenten in onderwijs aan kinderen in asielopvang.

